

Maarten Valkenburg

EEN VERHARDE WEG

Flechas op de Vía de la Plata

De citaten en illustraties in dit boek zijn voor zover mogelijk opgenomen in overleg met de rechthebbenden. Wie verder rechten kan doen gelden wordt verzocht contact op te nemen met de uitgever om alsnog in een regeling te voorzien.

Eerste druk 2016
Tweede herziene druk 2023

Tekst © Maarten Valkenburg
Fotoportret auteur © 2004 Catherine Pineau
Eindredactie Ciska van Winsen
Vormgeving Marco van Nijnatten

v/h WOONONTWERP ©
Louis Pregerkade 254
3071 AZ Rotterdam
T 06.53906280

in samenwerking met
BRAVE NEW BOOKS ©
www.bravenewbooks.nl

ISBN 9789402155709
NUR 728, 502

Niets van deze uitgave of onderdelen daarvan mag worden verveelvoudigd en / of openbaar gemaakt zonder schriftelijke toestemming vooraf van de uitgever.

Voor Fabiënne

het is niet nieuw, het is niet anders of bijzonder
en het is in het verleden meer gedaan
maar voor een kind is het 't grootste wereldwonder
als het zit en voor de eerste keer gaat staan

In de optocht door de tijd (1986)
Muziek Ben van der Linden, tekst Paul van Vliet

INHOUD

11 Sevilla - Proloog

25 Andalucia

41 Extremadura

77 Castilla y León

103 Avila en El Escorial

111 Mozarabische Jacobsweg

129 Galicia

157 Santiago en Muxía

167 Madrid

181 Staan, lopen en vallen - Epiloog

187 Verantwoording

Bronnen - Dank - Illustraties - Reiskosten - Redactie

203 Over de auteur

SEVILLA
Proloog

je moet je eigen weg volgen,
anders kom je nergens

Harry Mulisch

Donderdag 24 maart 2016

Rotterdam

In de middag van Witte donderdag, historisch de dag van het laatste avondmaal van Jezus en zijn discipelen, komt het droeve nieuws door dat voetballegende Johan Crujff (68) in Barcelona is overleden. Hij was al enige tijd ziek, maar het bericht komt toch onverwacht en het komt hard aan. Van hetzelfde bouwjaar, denk ik even, terwijl ik de laatste spulletjes bij elkaar zoek voor de reis van zaterdag. Schrijver Umberto Eco (84) ging op 19 februari, dirigent Nikolaus Harnoncourt (86) op 5 maart en nu hij - wat een kostbare verliezen in zo'n korte tijd. De televisie herhaalt talloze spelmomenten en uitspraken van het orakel uit Betondorp. Met begeleiding van pianist Cor Bakker zingt Kees Prins het lied Er is een Amsterdammer dood gegaan. Frits Barend vertelt over de grote demonstratie in Barcelona tegen het regime van Franco na de 0-5 overwinning op Real Madrid in 1974. El Salvador (1947-2016). Morgen uitslapen, inpakken en 's avonds naar De Doelen, want Goede vrijdag.

Vía de la Plata

Van oost naar west en van noord naar zuid is Europa belegd met een netwerk van al dan niet gecertificeerde pelgrimspaden op weg naar de christelijke bedevaartsoorden in Rome (Petrus en Paulus) en Jeruzalem (Jezus), Assisi (Franciscus), Lourdes (Maria), Santiago de Compostela (Jacobus), Fátima (Maria) en andere plaatsen, veelal gewijd aan Maria. Door het jaar heen veruit het dichtst bevolkt zijn de wegen naar Santiago, met als koploper de camino Francès, die in de prehistorie al bekend was als de weg westwaarts naar het einde van de wereld aan de Atlantische Oceaan, later Finis Terra genoemd. Door de iconische Jacobsschelp (sinds de 12e eeuw) zijn ook de vele miljoenen peregrinos naar Santiago symbolisch met de oceaan verbonden. Om het toenemende erfgoedtoerisme op de camino Francès te ontlopen kiezen pelgrims in toenemende mate ook voor andere routes. Zo wint de Spaanse Vía de la Plata noordwaarts aan populariteit. Vervolgens zorgt het mechanisme van vraag en aanbod ervoor, dat de voorzieningen onderweg langzaam maar zeker toenemen in aantal en kwaliteit.

De Vía, Rua of Ruta de la Plata ontleent haar naam aan een verbastering van het Arabische woord balata(t), dat geplaveid betekent, maar het Spaanse woord

plata betekent zilver. Over deze door de Romeinen voor militaire en handelsdoel-einden aangelegde weg vonden ook zilver- en goudtransporten plaats. Daarom wordt de Vía de la Plata vaak Zilverroute genoemd. Langs deze 450 km lange kaarsrechte Calzada (Rijweg) Romana van Sevilla tot Astorga, opgeleverd omstreeks 300 BC, werden 180 stenen miliaria (mijlstenen) opgesteld, die ook vandaag nog de afstand tot Rome aangeven. De Vía de la Plata kruist verschillende rivieren, die van oost naar west in de richting van de Atlantische Oceaan stromen, met Romeinse en moderne bruggen. Van zuid naar noord zijn dat onder meer de Río (rivier) Guadalquivir door Sevilla, de Río Zújar door Mérida, de Río Salor en de Río Tajo (Taag) voor en na Cáceres, de Río Tormes door Salamanca, de Río Duero (Douro) door Zamora, de Río Miño door Ourense, de Río Ulla en de Río Sar voor Santiago. Wie vervolgens naar Fisterra of Muxía gaat passeert na Santiago nog de Río Tambre.

Analyse

	< 20 km	< 25 km	< 30 km	> 30 km	Totaal dagen
Andalusië	3			1	4
Extremadura	3	9	3		15
Castilië en León	6	3	1		10
Mozarabische Jacobsweg		3	2	1	6
Galicie	1	6	3		10
Totaal	13	21	9	2	45
%	29%	47%	20%	4%	100%
Hans van den Breul					35
Rother-gids					36
Ed van der Aa					47
Outdoor-gids					61

Verder staat de Vía de la Plata voor een confrontatie met geweld door de eeuwen heen, al dan niet in naam van God. De boektitel *EEN VERHARDE WEG* verwijst daarom onvermijdelijk ook naar de verharde weg van de Spaanse geschiedenis. De weg van de prehistorie tot de Romeinse bezetting van Hispania vanaf de 3^e eeuw BC en de bezetting door de Visigoten na de val van het Romeinse rijk, die gevolgd werd door de islamitische bezetting vanaf 711 en de christelijke bezetting of Reconquista tot 1492 en ten slotte de moderne tijd na de ontdekking van Amerika, van de Spaanse Inquisitie vanaf de 15^e eeuw tot de burger- en wereldoorlogen in de 20^e eeuw. Spanje is altijd uitermate bedreven geweest in het kiezen van zijn eigen vijanden, schrijft Miquel Bulnes in de roman *Reconquista*. Aan

het laatste totalitaire regime van bijna veertig jaar, onder leiding van de uit Galicië afkomstige fascistische dictator Francisco Franco (1892-1975), generalísimo bij de gratie Gods, kwam pas na diens dood effectief een einde. Toen, aan het eind van de 20^e eeuw, maakte Spanje zich voor het eerst in haar geschiedenis op voor de liberale democratie. Maar tot in de 21^e eeuw, na de parlementsverkiezingen in 2015, riep men om een sterke man alvorens een coalitie te smeden.

Zaterdag 26 maart

Heenreis - Sábado de Gloria

Op het verlichte schermpje van de mobiele telefoon staat dat het 03:00 uur is en 26/03/2016(ZA). Opstaan, ochtendprogramma en wegwezen. Nog in halfslaap brengt een taxi me met 7 kg bagage om 03:30 uur door de donkere Kop van Zuid over de verlichte Erasmusbrug naar Rotterdam Centraal toe, waar de trein om 04:02 uur zal vertrekken. In m'n hoofd dreunt het slotkoor nog na van de Matthäus Passion onder aanvoering van de jonge Spaanse dirigent Pablo Heras-Casado uit Granada. In een stiltecoupé probeer ik wakker te blijven en niet tussen Wir setzen uns mit Tränen nieder en Ruhe sanfte, sanfte Ruh! in slaap te sukkelen voor Schiphol. Dan schrik ik wakker, omdat er iemand het huis binnenkomt. Het is onze jongste zoon, die me op komt halen en voor alle zekerheid wat vroeger is gekomen, want het is mistig. Over een vrijwel lege autobaan rijden we samen naar Schiphol toe. Daar drinken we gezellig nog een kop koffie en nemen dan met dikke zoenen afscheid van elkaar.

Om 6:35 uur stijgt het toestel van Transavia op ten hemel. *Man-
nen zonder vrouw*, de nieuwe verhalenbundel (0,4 kg) van Haruki Murakami - volgens NRC een studie naar de emotionele gevolgen van verlies en eenzaamheid - leest lekker weg, maar ergens in het eerste verhaal dommel ik toch weer in. Drie kwartier vroeger dan gepland keert het vliegtuig met een zachte landing veilig terug op aarde bij een terminal van vliegveld San Pablo in Sevilla.

Sevilla

Volgens de Griekse en Romeinse mythologie werd Sevilla, dat in 1000 BC Tartessos heette, gesticht door Hercules. De stad kwam nadien in handen van de Feniciërs en Carthagers (7^e eeuw BC), die er het handelscentrum voor het zuiden van het Iberische schiereiland van maakten, gevolgd door de Romeinen (3^e eeuw BC), die het Hispalis noemden, de hoofdstad van Hispania Baetica. Zij stichtten de stad Itálica en exploiteerden de goud- en zilvermijnen. Weer later kwamen verschillende Germaanse stammen (5^e eeuw, Vandalen en Sueben) en de Visigoten (6^e eeuw). Tijdens de islamitische bezetting vanaf 711 werd de Arabische naam Ishbiliya eerst Shbiya en later Sevilla. De stad werd een van de belangrijkste steden ter wereld. De islamieten versloegen later de Vikingen. Het koninkrijk Castilië (1248) onder leiding van koning Fernando III bracht de christelijke bezetting. Al voor de Romeinse tijd woonden er in Spanje ook joden (sefardim, in Sevilla in de wijk Santa Cruz). Aan hun relatieve vrijheid onder de islamieten kwam een einde door uitroeiing (katholieke pogrom 1391), gedwongen bekering (conversos, 1492) of uitzetting. Ook islamieten (moriscos) moesten zich bekeren tot het christendom, op straffe van uitzetting. In 1500 had Sevilla meer dan 100.000 inwoners. De 16^e eeuw, de eeuw van de kolonisatie, waarvan de archieven zijn ondergebracht bij het Archivo General de Indias, werd de Gouden eeuw van de stad, waar ook de vermaarde schilder Diego Velázquez (1599-1660) werd geboren. In deze periode begon de industrialisatie. In de 17^e eeuw nam de macht van Sevilla af (financiële crisis, overstromingen, pestepidemie), nam de macht van de kerk toe (1671 meer dan 45 kloosters) en werd de stad Tierra de María Santísima (Grond van de Heilige Maria) genoemd. De Fransen heersten er korte tijd (1810-1812) onder leiding van Jozef Bonaparte. Later in de 19^e eeuw werd een spoorlijn aangelegd en begon de stadsuitbreiding buiten de (gesloopte) muren. De 20^e eeuw ten slotte bracht een Ibero-Amerikaanse tentoonstelling (1929, Plaza de España), een bezetting tijdens de Spaanse burgeroorlog (Franco), een wereldtentoonstelling (1992, Puente del Alamillo, de meermalen nagemaakte brug, ontworpen door Santiago Calatrava) en het begin van een metronet. Tegenwoordig is Sevilla (0,7 miljoen inwoners, agglomeratie 1,5 miljoen) de hoofdstad van de provincie Sevilla en van de autonome regio Andalusië. De stad heeft het grootste historische centrum van Europa (UNESCO Werelderfgoed) en geldt als een van de warmste steden, de braadpan van Europa. De Sevillanos spreken in een eigen dialect, dat zelfs voor andere Spanjaarden niet altijd goed te verstaan is. De wijk Triana wordt beschouwd als de geboorteplaats van de flamenco.

Op een balie van de Tourist Office in de terminal van het vliegveld liggen brochures met informatie over de processies tijdens Semana santa. Buitengekomen kijk ik terug omhoog naar de

blauwe hemel en de gele zon, die al voor een behoorlijke temperatuur zorgt. Vanaf de terminal rijdt een bus naar het oude centrum van de stad, dat 10 km ten westen van het vliegveld ligt. De meest passagiers stappen uit bij de Torre del Oro, de Toren van het Goud (12^e eeuw, islamitisch) en bij het plein voor de grote of Koningsmoskee (12^e eeuw, islamitisch), de grootste van Europa. De minaret, met meer dan honderd meter zelfs de hoogste ter wereld, is open zo te zien. Over de spiraal van hellingbanen zwoeg ik m'n lichaam met gebogen rug omhoog - vroeger deed men dat te paard. Aan deze spiraal dankt de minaret haar naam Giralda. Als beloning voor de klimpartij wacht boven het panoramische uitzicht over de stad, die baadt in het zonlicht. Bezoekers uit alle werelddelen genieten ervan. Om 11 uur luiden de grote bronzen klokken, die boven onze hoofden hangen. Ze maken een oorverdovend kabaal. Weer terug beneden in de drukte op het levendige plein ontwaar ik een klein maar opvallend gezelschap van middelbare heren in antieke klededracht. Enthousiast zijn ze met elkaar in gesprek. Even meeluisteren. De oudste vertelt dat hij gisteren na een lange reis per koets uit Wenen is aangekomen voor de bruiloft van Figaro, die morgen zal worden gevierd. Wat een toeval, reageert nummer twee, een Italiaan uit Pesaro, zwaaiend met z'n wandelstok. Mijn barbier is druk doende om hier een dubbelhuwelijk te arrangeren. De jongste, hij komt uit Parijs, moet wel grinniken om dat opbieden. In onze familie was m'n vader de kapper, zegt hij, en pruikenmaker, maar... mag ik u misschien uitnodigen voor een wandeling naar de tabaksfabriek? Daar zingt Carmen namelijk over de liefde, lacht hij, en dat is immers het belangrijkste. Dan geven de heren elkaar een highfive en gaan ze samen op weg, het plein af en een straat in. Verbijsterd kijk ik het drietal na. Ben ik hier in een operadecor beland?

l'amour est un oiseau rebelle
que nul ne peut apprivoiser
et c'est bien en vain qu'on l'appelle
s'il lui convient de refuser

rien n'y fait, menaces ou prières
l'un parle bien, l'autre se tait
et c'est l'autre que je préfère
il n'a rien dit mais il me plaît
l'amour! l'amour! l'amour! l'amour!..

Habanera
uit de opera Carmen (1875)
Muziek George Bizet

Welkom in Sevilla! De tabaksfabriek uit de 15e eeuw is in de 16e eeuw een universiteitsgebouw geworden. De moskee uit de 12e eeuw is in de 16e eeuw een Gotische kathedraal geworden, Santa Maria de la Sede (UNESCO Werelderfgoed). Het gebouw heeft een fraai interieur en een rijke inventaris. In de zuidelijke dwarsbeuk kijk ik met verwondering door het hekwerk van de Capilla mayor naar de belangrijkste kerkschat, het retabel uit de 15e eeuw achter het hoogaltaar. Het is ontworpen door de Vlaaming Pieter Danckaert en met vijfenvestig scènes uit het Nieuwe Testament en duizend figuren van verguld hout het grootste ter wereld. In een andere as van de kathedraal is een tijdelijke ambo gebouwd voor de vroege Paasmis van morgen. Een ploegje bloemisten in hemdsmouwen is druk in de weer met kleine en grote bloemstukken voor de aankleding.

Columbus

Op een lage stenen sokkel bij de Capilla mayor staan vier forse ridders geposteerd, een met een lange hellebaard. Ze vertegenwoordigen de vier Spaanse koninkrijken, Castilla, León, Aragon en Navarra. Op hun schouders dragen ze de baar van Christoffel Columbus (1451-1506), de wereldberoemde schipper uit Genua. Volgens betrouwbare bronnen is het praalgraf opgericht aan het eind van de 19^e eeuw, toen Cuba net onafhankelijk was geworden en de Spanjaarden zijn stoffelijk overschot van de hoofdstad Havana lieten overbrengen naar Sevilla. Volgens andere bronnen rusten Columbus' resten in Barcelona, Genua, Havana of Santo Domingo. Ook Columbus' zoon Hernández ligt in de kathedraal van Sevilla begraven.

Na enig rondvragen ontdek ik de balie, waar een vriendelijke medewerker de eerste fraaie stempel drukt in m'n credentiaal (van credo = ik geloof), het pelgrimspaspoort. ¡Buen camino! zegt ze met een glimlach en ik antwoord met ¡Muchas gracias! Buitengekomen ga ik op zoek naar de Porta de la Asunción aan de Avenida de la Constitución. Daar aangekomen begroet ik het beeld van Sant' Jago met een buiging. Deze plaats geldt als het officiële vertrekpunt voor de pelgrims van de Vía de la Plata.

Anderhalve kilometer van de kathedraal ligt het hostel van Doña Pepa. Daar wachten bed, bad en kluis. Het vinden van het adres aan de Juan de Vera verloopt nogal omslachtig en tijdrovend, maar in de buurt bij station Santa Justa kent iedereen de naam Doña Pepa en komt er vaart in de speurtocht, omdat iemand zo vriendelijk is om mee te lopen. Inchecken bij de receptie, een bovenbed opmaken, rugzak in de kluis doen en dan weer terug naar het centrum.

Een paar straten verder lopen kinderen voor me uit, die bidprentjes uitdelen aan omstanders. Ze zijn uitgedost in zwarte kledij annex lange puntmutsen (capirotes), die doen denken aan de Ku Klux Klan. De kinderen vormen een onderdeel van de processie van de broederschap El Sol, dus val ik met m'n neus in de boter. Even later komt de pasos statig de hoek om, gevolgd door een corps koperblazers en slagwerkers (banda del Sol) in een sierlijk vertraagde pas. Twee uren loop ik mee tot de kathedraal, een vast punt op de route van alle processies, camera in de aanslag. Het is een indrukwekkende optocht met aangrijpende muziek en veel publieke belangstelling, vooral van de Sevillanos zelf. Langs de route zijn pauzeplaatsen ingericht met hoge tafels, waarop bekers mineraalwater gereed staan voor de deelnemers aan de processie. Elders wordt verkoelend Pistachio-ijs verkocht. In de buurt van de kathedraal rijden toeristen op segways rond als een moderne vorm van sightseeing. In een internetcafé aan de Calle San Fernando, met Spaanse computers, grrr... gaat de eerste e-mail naar de volgers in het vaderland: Hola y buenas tardes, Hollanda...

Semana santa

De Goede week voor Pasen, Semana santa, wordt traditioneel vooral in Andalusie uitbundig gevierd. De week wordt gedomineerd door boeteprocessies, in Sevilla bijvoorbeeld circa zestig in getal, die onder een deken van wierook urenlang door de buurten (barrios) van de stad trekken. Jong en oud, religieus en niet-religieus, nemen deel aan dit grootse religieuze feest, al dan niet blootsvoets. De processies worden gevormd door de aanvoerders (hermano mayor) en leden van koninklijke katholieke broederschappen (cofradías). Deze broederschappen duiden hun eigen heiligen aan met klinkende namen als Christus van de bekering van de goede dief of Heilige maagd van genade en geduld. Vermaard is de Hermandad de la esperanza macarena, gesticht in 1595, met wereldwijd 12.600 leden. De processies vertrekken uit de kerken van de broederschappen, waar de heiligenbeelden van goud en zilver staan opgesteld, vaak in een eigen kapel. In een tergend langzaam tempo manoeuvreren zij grote loodzware houten draagbaren (pasos) met daarop de beelden in passietaferelen, ondersteund door soms wel vijftig leden, door de smalle en volgepakte straten, een waar huzarenstukje. Zij beschouwen dit als een grote eer. Beeld- en sfeerbepalend zijn ook de blaasorkesten en de drumbands met hun dreigende muziek. Als de avond valt blijken de staven van de boetelingen kaarsen te zijn. Ook in de kandelaars op de pasos worden kaarsen aangestoken. Dan krijgen de optochten een sprookjesachtig karakter. De Goede week begint op Palmzondag met een hoogmis, opgedragen door de aartsbisschop van Sevilla. Op die dag houden negen broederschappen een processie. De daarop volgende dagen zijn er dagelijks zeven tot negen broederschappen die deelnemen aan de processies. Hoogtepunt is Witte donderdag, wanneer de oudste broederschappen hun mooiste pasos door de straten leiden. Semana santa eindigt op Paaszondag met een processie in de ochtend, die wordt verzorgd door de broederschap Hermandad del resucitado.

Taberna Azalea op de terugweg in de buurt van het hostel heeft lage stoelen en plakkerige tafels, maar de eigenaar bezemt de vloer met kracht schoon. Het stof dat omhoog vliegt landt vervolgens ook op de borden. De maaltijd smaakt goed en de Rioja uit een koeler op de bar, die de wijn op een temperatuur van 13 graden Celsius houdt, is heerlijk. Bij een raam naast de entree houden vier opgedroogde señora's een andere tafel bezet. Ze consumeren glazen mineraalwater en hebben elkaar veel te vertellen, maar hoe ouder hoe meer er ook geluisterd wordt.

Zondag 27 maart

Domingo de Resurrección

Vannacht is de zomertijd ingegaan, maar niet op de mobiele telefoon, een antiek toestelletje, dat samen met een filmcamera m'n enige ict-wapens zijn op deze reis. Onder de bomen van de straat bij het hostel om de hoek wacht het uitnodigende terras van Dehesa (Grasland) Santa Maria. Buenos días, zegt het meisje achter de bar en ¡Feliz Pascua! Het verlate ontbijt bestaat uit een tostado con jamon, verse jus d'orange en een café solo. Na het ontbijt wandel ik in het vroege zonnetje door naar het centrum. Daar luiden de klokken, koetsjes met paarden rijden af en aan en voor het Alcázar, het koninklijk paleis van Sevilla met de beroemde ommuurde tuinen, staat al een wachtrij van een uur.

In de kathedraal groeit het aantal wachtenden voor de Paasmis van 13:15 uur achter de bijgeplaatste toegangshekken. Het hekwerk voor het hoogaltaar met het schitterend uitgelichte retabel van Pieter Danckaert is al geopend. Om 13 uur gaan ook de toegangshekken open en zoeken de circa driehonderd belangstellenden met ingehouden tred een zitplaats. Even later loopt een middelbare man, steunend op een stok en in z'n andere hand een sleutel, over het middenpad tussen de stoelenrijen naar het koor toe. Hij opent het hekwerk en neemt even later plaats achter de speeltafel van het orgel. Zijn finest hour komt na de mis, als hij het gebouw op haar grondvesten laat schudden met het Hallelujah uit de Messiah van Händel. Hij krijgt er een applausje voor. Na de mis biedt restaurant Menendiz bij de Jardines de Murillo een schaduwrijk terras voor de lunch. Het loopt inmiddels tegen 16 uur en 't is heet. De ober beveelt Revuelto aan. Een mix van esparrago, jamon en gamba, zegt hij. Why not! Aan het tafeltje naast me parkeert een jong gezin, vader, moeder, hun tweejarige zontje Pepe (betekent God zal toenemen) en de kinderwagen. Mamma gaat de tafel dekken, dat wil zeggen een scherm opstellen, waarop zoonlief spelletjes kan doen. De schaarse ruimte die overblijft wordt later verdeeld over drie borden. Tijdens het eten

wordt Pepe van opzij omzichtig door moederlief gevoederd, opdat hij niet gestoord zal worden in zijn spel.

Om 18:30 uur begint de corrida, die tot 21:15 uur zal duren, in de Plaza de Toros met 12.700 zitplaatsen, voluit La Plaza de Toros de la Real Maestranza van de Caballería (Cavalerie) de Sevilla, de arena uit de opera Carmen. Deze traditionele corrida met Pasen is befaamd en reeds lang van tevoren uitverkocht. De Spaanse televisie is prominent aanwezig. Buiten de hekken lopen zwarthandelaren, die € 150 vragen (en krijgen) voor een ticket van € 27 uit de voorverkoop. Het is inmiddels 18 uur geweest, dus ook hun risico van niet verkopen wordt groter. Uiteindelijk komen we een bedrag overeen van € 85. Vervolgens word ik naar een zijstraatje geloodst, uit het zicht van de politie, waar ook de ticket naartoe wordt gebracht en de transactie kan worden voltooid. Op weg naar Puerto 18 kom ik in een olop van opgewonden mensen terecht, omdat daar ook de toreros blijken te arriveren. Vanavond zijn dat Morante de la Puebla (1979), José Maria Manzanares (1982) en Alejandro Talavante (1987), die met 28 jaar de jongste is van de drie. Cameraman en reporter hebben al een strategische positie ingenomen, maar het straatje slibt toch dicht. Mensen gillen hysterisch ¡Torero! ¡Torero! als de eerste held uiteindelijk in vol ornaat arriveert en onder politiebewaking door de menigte heen naar binnen worden geloodst. In de arena speelt het koper zoete pasodobles. Op de tribunes wordt de warmte weggevuifd met waaiers en er worden hier en daar dikke Havana's gerookt. Niet uit Cuba, maar uit Santo Domingo, volgens een achterbuurman. Een buurvrouw legt het verschil uit tussen het verfijnde publiek van Sevilla (dat stil is tijdens de corrida) en het verwerende publiek in Madrid (schreeuwers). Alejandro Talavante krijgt witte doekjes van het publiek, een ereronde en een orega. Een van de stieren, die zijn geleverd door het huis Garcigrande - Domingo Hernández, wordt afgekeurd. Een andere neemt een banderrilero op de horens, die vervolgens gewond wordt afgevoerd op een brancard, hand op z'n kruis. Een volgende

stier krijgt gratie en applaus, terwijl de torero wordt uitgefloten. Zijn gefrustreerde gezicht spreekt boekdelen.

Maandag 28 maart
Lunes de Pascua

De meeste gasten van het hostel blijven één nacht slapen en trekken dan weer verder. Als ik om 10 uur wakker wordt zijn de meesten dan ook al vertrokken. In een onderbed ligt nog een meisje met haar laptop te spelen. Ze vertelt dat ze uit Louisiana (Missouri, USA) komt, ziek is geworden en vandaag wil proberen om haar terugreis om te boeken.

Na het ontbijt op het terras om de hoek wandel ik naar het centrum. In de Calle San Fernando gaat een e-mail over de eerste Paasdag naar Hollanda. In de mailbox zit ook een bericht van Simone uit Girona, een Ierse vriendin van de camino Francès uit 2004, die daar deze dagen weer een stuk gaat lopen. Ze schrijft Happy Easter en stelt voor om onderweg een ontmoeting te arrangeren (wat niet zal gaan lukken). Bij de entree van het Real Alcázar, abierto 9:30-19 uur, staat een wachtrij van een halfuur. Het is alweer behoorlijk warm. Achter me sluiten vijf dames aan uit Ferwerd (Fries Ferwert, bij Dokkum). Een hunner heeft een vader uit Rotterdam Charlois en vertelt over een recent bezoek aan de Markthal. Om 13:30 uur zijn we aan de beurt om door de scan gehaald te worden, tickets te kopen en een audiotour om te hangen. Achter de hoge stenen muren van het Alcázar is het weldadig stil. Het islamitische paleis en de tuinen zijn van een verheven schoonheid. De Jardin del labirinto is gesloten en ook uit de brochure en de audiotour gehaald - zou het onderhoud te kostbaar zijn geworden? Vreedzame teksten over de islam en de katholieke koningen worden er via de audiotour goed ingestampt.

A la tarde komt de moderne bouwkunst aan snee. Enkele kilometers van de kathedraal staat de Metropool Parasol, die ook

wel de Setas (Champignons) de Sevilla worden genoemd. Het frivole multifunctionele bouwwerk overdekt het hele Plaza de la Encarnación en is de grootste houtconstructie ter wereld (architect Jürgen Mayer). Het gemeentebestuur heeft dit project er niet alleen politiek doorgedrukt en gefinancierd met overheidsgeld, maar ook hun geliefde Plaza de la Encarnación verziekt, vinden de Sevillanos, omdat het niet aansluit op de omgeving. Ook de exploitatieresultaten van het project vallen tegen. Waarom denk ik nu aan het Rotterdamse Schouwburgplein?

Op de terugweg schiet ik nog even de donkere kathedraal binnen, waar in een hoek een pasos is geparkeerd, wachtend op verdere afhandeling. Op de vloer ervoor liggen twee in cellofaan verpakte boeketten verse bloemen. Aan de Calle San Fernando lokt een zonnig Italiaans terras onder een strakblauwe hemel rondom palmkruinen. Maar de keuken maakt smerig eten en de vino tinto komt uit de koeling. Zo wordt rond 18 uur het einde ingeluid van deze tweede Paasdag en het verblijf in Sevilla. 's Nachts arriveren een Duitser en twee Canadezen, vader en zoon. Daarna wordt het weer rustig in de dormiterio - Ruhe sanfte, sanfte Ruh!